

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Tisdagen den 25 Aug. 1829.

Cubas intagande med Svenska Krigsfartyg.

(Forts. och slut.)

Och dessutom, hvad vilja väl oppositionsmännen och Argus med förklaringen af *detta ändamål* med försäljningen af Krigskeppen? Vilja de väl dermed påstå, att Svenska Regeringen hade hemliga speculationer på eröfrandet af denna Ö? Troligen icke. Vilja de då mena, att Svenska Regeringen hade betingat sig ett hemligt större pris, i fall eröfringen lyckats? Troligen icke heller. Mena de då, att Svenska Regeringen hade politiskt interesse i att Columbierna bemäktigade sig Cuba? Men Columbien är ju en emot sin *lagliga* Regering insurgerande stat, och det är således föga tänkbart, åtminstone för oppositionen, att en Regering, som icke aktar Folkens rättigheter, skulle vilja understödja en insurrection och en *uppväxande republik*. Ännu mindre lärer väl opposition kunna vilja påstå, att det pris, hvartill Skeppen såldes, var så stort, att Regeringen *blott deraf* kunde förstå den stora affair, hvartill de ämnades. Om ock priset var högt, var det dock ingalunda så högt, att icke hvem som helst borde anse det ganska måttligt, blott för det ändamål, *Columbiens försvar*, som låg tämmeligen öppet. Dessutom har man ju, både från Riddarhusets opposition och från dess allierade Tidningar, hört sägas, att priset var lågt, i jemnförelse med hvad nya Skepp skulle kosta Staten. Icke heller lärer oppositionen tro, att Svenska Regeringen hade så mycken ömhet för *Judarne*, de må nu heta Benedicks eller Goldschmidt, att den, för deras förtjensts skull, sålde fartygen. Vända sig hur man vill, så får man ändå ingen an-

nan *drågligt förnuftig* orsak till den nya tournuren, *Cubas intagande*, än Courier Français och oppositionens begärlighet, att omfatta hvarje tillfälle till nedsättande af *Sveriges Regering*. Det var ej nog, att Nationen var öfvertygad om det finansiellt oriktiga, det vill här såga misslyckade, i den ledsamma Skeppshandeln; Nationen skulle inbillas, att den äfven hade *politiska*, antingen *uppsålliga* eller *åtminstone oförsvarliga* fel. Se, på detta sätt gör Sveriges opposition sitt land aktadt och sin Regering respecerad hos Nationerna. Men nej, sådan är icke afsigten hos Sveriges opposition. Att visa för Europa och i synnerhet för Svenska Folket, huru illa Regeringen i Sverige bår sig åt, huru personalen af Konungens Rådgifvare är illa vald och illa uppfyller sin plats, huru Rikets väl alldeles icke af Regeringen åsyftas än mindre befrämjas, huru Styrelsen icke skyr att först reta den mågtiga grannen och sedan reconciliera honom med uppoffringar af Rikets penningar, o. s. v. Corollarium af hela den skandalösa framställningen måste sedan bli så här: Se, Svenska Folk! hur usel Regering du har; poeka friskt på en Ministerförändring, som icke kan afslås af Konungen, då den önskas af Folket. Vi skola då af gunst och barmhertighet intråda i Ministären och hjälpa landet ur sin förlågenhet. Då skola handel och näringar blomstra, undervisningsverken sättas på en ny och god fot, eländet upphöra, och vi skola så laga, att till hvart och ett Konungens påbud, som icke af oss godkännes, ingen contrasignent skall finnas. Skada, att Svenska Folket långesedan upptäckt *Åsnan i Lejonhuden* och icke lyssnar till proclamationen. I Sverige circulerar en

gammal historia om en borgare i en småstad, som i många Herrans år smådade Magistraten och Auctoriteterna; slutligen blef han Rådman och tystnade. Efter en tids förlopp frågade honom en gammal vän, huru det kom till att han nu aldrig mera smådade Magistraten, och då gaf han till svar: *jag hade orått förut, jag trodde aldrig att der gick så väl till.*

Kongl. Sundhets-Collegium. Regium Collegium Sanitatis. Collegium Medicum, olim.

(Med underlydande hemman och lägenheter.)

Så kallas en samling af lärde Läkare, åt hvilka högsta inseedet öfver Hälsovården i Riket är anförtrödd. Detta Collegium består af 1 Præses, 1 Vice Præses, 2 Medicinal-Råder, 6 Assessorer, 1 Secreterare, Protocollsförare, Kamrerare, Ombudsman o. s. v., och träffas hemma i sitt hus på Riddarholmen, hörn i hörn med Assistancen, kl. emellan 11 och 1 på dagen, alla helgfria Måndagar och Torsdagar. Detta Collegium har ock haft sina brillanta dagar. Namnen Bäck, Heidenstam, Strandberg, Elff, Darelli, Dav. v. Schulzenheim, Bjerkén, Gahn, C. F. v. Schulzenheim och Hedenberg lysa öfver Europas medicinska horisont, och ännu i dag finnas der ett par stjernor af första storleken. Ännu lefver den vördnads-vårde *Hagströmer*, hvars outtröttliga omsorger för chirurgiens förkofran erkännas lika allmänt, som hans menniskovårde, och ännu räkna Sundhets-Collegium bland sina medlemmar en af de störste chemister i Europa och ganska säkert Europas förste *Analyticus*, *Berzelius*. Men den förre af desse Män är gammal och sedan flere år sjuklig — den sednare deltar alltför litet i Collegii göromål, som troligen icke tillfredsställa honom. *David von Schulzenheim*, hvars minne, som *Lård*, *Läkare* och *Medborgsman*, skall lefva så länge lärdom ännu finnes och respecteras i Sverige, så länge den lidande och sjuka menskligheten ännu har sansning nog att värdera sina välgörare, och

så länge altaren för medborgerlig upplysning och medborgerlig dygd ännu stå. *David von Schulzenheim*, *Collegii Medici sista* och *Sundhets-Collegii första Præses*, dog — och efterträddes af nu varande Præses för Kongl. Sundhets-Collegium, Ch. E. v. Weigel, som, under f. d. Konungens regering, från Pommern hitkom som en ung Medicus, och som här verkligen gjort lycka. Han är nu Præses för Kongl. Sundhets-Collegium, Konungens Förste Lif-Medicus, Riddare och Commendeur af någon Orden och Regements-Läkare vid Kongl. Lif-Regements-Brigaden (den bästa Läkaretjenst i Sverige). Olyckligtvis för Svenska Läkarecorpsen, har Herr Archiatern icke *studerat*, vid Sveriges Academier, och derifrån får man väl hänföra hans bemödanden, att likasom ned-sätta Medicinska faculteterna och företrädesvis gynna Carolinska Institutet och Osbeckska Curhuset. En förtjenstfull Bok, som i N:o 5 af Tidningen Axplockaren omförmåles, har afhandlat allt hvad som kan sägas angående Carolinska Institutet, och allmänna röstén, så väl ibland Läkare som Laici, har långesedan gifvit Osbeckska Curhuset sin plats. Salig Assessor Odhelius, som var en vettenskaplig Läkare, stridde högeligen emot Osbeckska Curen ofelbarhet, och ehuru han på den tiden derföre uppbar mycken smålek, hann han dock upplefva den tidpunkt, då entousiasmen för Osbeckska curmethoden betydligt svalnat, ehuru man just ej ännu hade kommit till de bestämde och nedslående resultater om denna Curmethods ringa nytta, som man nu har.

Kongl. Sundhets-Collegium fortfar oafbruttet att klemma med dessa skötebarn, som af alla grannarne anses bortskämde och oduglige, men, som vanligt är, förgudast af Föräldrarne. Detta fortsatta bemödande af Kongl. Sundhets-Collegium, att soutenera Carolinska Institutet och Osbeckska Curhuset, oaktadt allt hvad deremot så grundligt sagdts och för det närvarande kan sägas utgöra blott *en röst*, skulle ensamt characterisera detta Collegium, om ock ej dessutom de Tusende och En historier, som på Collegii räkning kringlöpa, fullbordade tecknin-

gen. Collegii oupphörliga insequenser och beständigt förnyade underligheter äro för väl kända, för att ens behöfva bevisas. Skulle emellertid Collegium, eller någon dess attachée, bli ond öfver dessa yttranden och försöka att neka dem sin trovärdighet, så behöfver Utg. blott lösa hvilken årgång som helst af Collegii Protocoller, för att öfverflödigt bevisa hvad han sagt. Utg. ämnar i alla fall, genom framdragande af facta, tid efter annan, sätta läsaren i tillfälle att dömma, om hans teckning är riktig, eller ens för stark. Kongl. Sundhets-Collegii oupphörliga vacklande och totala brist på administrerande principer har appenbarat sig uti expeditioner af alla slag: uti underdåniga förslags upprättande till Läkarsysslor, uti Medicinaltaxors uppgörande (de löjligaste man kan tänka sig), uti föreskrifter till Provinc. Läkare, uti underdåniga utlåtanden till Konungen af alla slag, och om något Collegium borde reduceras och förvandlas till en Bureau, så är det visst Sundhets-Collegium. Collegii göromål, NB. de, som behöfva göras, äro också af den enkelhet, att en duglig chef med 2:ne skicklige Secretärer alltför väl kan dem bestrida.

(Fortsättning.)

Friherre Boije, Judarne, Procenteriet och Guldstugan.

Friherre Boije har icke glömt sitt gamla hat mot Judarne, men denna gången synes han alldeles ha misstagit sig om sättet att låta det utbryta. Friherrn, som i Skeppshandels-frågan icke varit med på oppositionens smådliga utfarter emot Regeringen, utan tvärtom, som en årlig Svensk, försvarat Styrelsen och bidragit att tillrättvisa fronderiet, kunde dock icke lemna tillfället obegagnadt, att få säga ett hårdt ord om Judarne. Men Friherrn kom inte ihåg i hast, att han alldeles icke träffade Judarne, utan just den Regering han ville försvara. Friherrn säger nemligen: att när man på detta sätt kunde som lösören bortsälja Rikets flotta, en annan dag äfven själfva Kronan och

Spiran skulle kunna blifva fala för Judar. Det måtte väl icke kunna anses för skam att köpa en Krona, men väl vore det skam att sälja henne, och genom förutsättandet af en möjlighet för Judar att köpa Svenska Kronan, kar ju Friherrn gjort dem en compliment, som troligen lika litet låg i Friherrns plan, som den smådelse Friherrn i och med detsamma gaf Regeringen. Men, som sagdt är, Skeppshandeln hade afslutats med *Judar*, och se, det var det Herr Friherrn icke kunde fördrå. Hvad hafva då de arma Judarne så gråsligen brutit emot Herr Baron Boije? Eller, om man bör tro, att blott allmânt nit leder Friherrn, hvad ondt göra väl Judarne i allmänhet? *De hafva gjort stora concourser, de sända penningar ur landet och de äro procentare.* Dessa trenne beskylldingar göras dem i allmänhet, antingen alla på en gång, eller 1 à 2 i sender, och alla tre beskylldningarna äro sanna. Men låtom oss litet närmare skårskåda dem, så skola vi lätt finna, att de dela dessa *origtiga gerningar* (eller om man vill *ogerningar*) med landets egna barn. Hvad nu först *concourserna* angår, så äro de ju sedan många år alldeles på modet, och man kan ju inte gå 10 steg utan att möta christna cessionanter, som fräckt trotsa allmänna opinionen, och lika som med hänlöje betrakta, både den som på dem förlorat, ofta till och med 80 proC., och den stackare, som ej haft courage att, genom en sådan coup, förskaffa sig rättigheten att beskratta sin bedragne creditor. Dessutom blefvo egentligen *utländska* Judar lidande på de *svenska*. Visserligen medföljde en hop Svenska Medborgare, men orsaken till deras förluster låg ju i deras Compagnieskap (sit venia verbo) med Judarne i procentareväg? Också hör man nu, sedan flere år, få eller inga svenskar beklaga sig öfver förluster på Judar. *De skicka pengar ur landet*, är en gammal trall, som ock upprepas om Judarne. Med ett så ostadigt mynt, som Sverige för det närvarande har, låra capitalisterne, af hvilken trosbekännelse som helst, begagna alla tillfällen som erbjudas, för att skicka sina pengar utomlands, och det lär icke behöfva bevisas, att

många af Sveriges christna kapitalister ha stora summor i Londons och i synnerhet Hamburgs Banker. Några stora kapitalister ibland Judarne finnas ju icke nu mera, och således lårer denna förebråelse vara tåmmeligen lått och nöjaktigt vederlagd. Men Judarne äro procentare och göra, såsom sådana, mycket ondt. Denna förebråelse är den sannaste, och förtjenar därför den noggrammaste undersökningen.

Judarne äro verkligen procentare, men *hur äro de det, och hvarföre äro de det?* Och så har Utg. kommit till hufvudföremålet för artikeln: *våra författningar om skuld.*

Under det kapitalisterna till höger och venster beklaga sig öfver våra executiva lagars ofullkomlighet och svårigheten att nog hastigt återfå sina bortlånta penningar, påstå de gäldbundne åter, att det går alltför fort, åtminstone i Stockholm, der man för en förfallen revers kan kallas kl. 10, dömmas kl. 11 och bysättas kl. 12 på samma dag. Om det måste antagas såsom axiom, att alla skulder göras genom ett ömsesidigt begifvande af långifvare och låntagare, så följer deraf också ovilkorligen, att låntagaren är skyldig på utsatt tid liqvidera sin skuld. Men deraf följer ock lika ostridigt tvenne saker: 1:o *Att de vilkor, hvarunder en långifvare vill bispringa låntagaren, helt och hållet bero af desse bägge personer, och alldeles icke angå lagstiftaren, eller med andra ord: att räntan bör vara fri.* Och hvarföre skulle den icke böra vara det? En köpman, som för contant uppköper sina varor och på credit utlemnar dem åt andra, är icke på något vis hindrad, hvarken af lagen eller ens af sitt *samvete*, att på dessa varor ta den möjligaste högsta vinst, som conjuncturen tillåter. Detta medgifves ju, så att man ej behöfver derom gå in i någon bevisning? Om nu t. ex. 1000 kannor Brännvin kunna köpas contant för 500 R:dr, men kosta på 6 månaders credit 550 R:dr, är då den, som på detta sätt säljer sitt Brännvin, mindre procentare än den, som lånar ut 500 R:dr på 6 månader, och därför tar 50 R:dr i ränta? Utg. förstår det åtminstone icke. Är det godt om Brännvin på credit och är köparen väl känd,

så lårer han icke betala desse 50 R:dr, likaså med den, som behöfver låna pengar. Men man hör dagligen personer, som alldeles icke försumma något tillfälle, att på sina varor förtjena det möjligen högsta, fördömma procentare, det vill säga dem, som på sin vara, penningen, förtjena det högsta. Lagen och allmänna opinion fördömma den, som tar öfver 6 proC. på penningar, under det lagen beskyddar och opinion berömmar den, som gör *goda speculationer*, det vill säga, på sina varor tar allt hvad tagas kan. Och härifrån kommer anledningen till den beskyllning för procenteri, som man gör Judarne. Detta folk, utan fädernesland och kringirrande öfver jorden, rörer öfverallt ett oblidt bemötande; de *tålas* på sin högd. Beröfvade tre fjerdedelar af Svensk Medborgarerätt, måste de således försöka att föda sig med den återstående och att göra den så lucrativ som möjligt. De blifva procentare, emedan Svenska Medborgare icke vilja synas vara det; men de *procenta med christna kapitalisters pengar*. Den christna kapitalisten, som blyges att sjelf till olaglig ränta låna ut sitt capital, gör det genom en Jude, och denne bår skulden. *Det är mer än såkert, att sju åttondelar af det capital Judarne i Stockholm förränta, tillhör christne.* Gör nu räntan fri, tillåt hvar och en att försälja sina Bancosedlar, likasom sina andra varor, till det högsta pris han för dem kan erhålla — och Judarnes procenteri skall till sju åttondelar upphöra.

(Fortsättning.)

På 40 Numror af denna Tidning, som, under det återstående af året, utgifves Tisdagar och Fredagar, prenumreras med 3 R:dr B:co i Östergrenska Bokhandeln vid Stora Nygatan.

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Fredagen den 28 Aug. 1829.

Stockholm.

Om Söndag inträffar åter en Folkfest på det vackra Drottningholm. Hos hvar och en, som bivistade den fest Hans Maj:t Konungen der gaf d. 21 Aug. 1825, på *Josephinas dag*, lär visst den önskan uppstå att få deltaga i denna. De dyrbara Descendenterna af vår älskade Konung vistas öfver sommaren på Drottningholm, och Stockholms publik har, äfven derifrån, så mycket större skäl att bivista fêten. Önskligt, att ett vackrare våder, än det som inträffade Kröningsdagen, då ville gynna tillställningen. Men vackert våder är, ur ändå starkare skäl, för det närvarande högst angeläget och önskvärdt. Bergningen går på som aldrabäst, och om icke vår Herre skänker oss vackra dagar nu, så torde olyckligtvis en del af den så begärligt utbasunade missväxten verkligen slå in, hvilket man dock ända hittills hoppats skola uteblifva.

Lifmedicus Thelning är, ty vår, ganska sjuk, ehuru dock ingen anledning är att frukta för hans lif. Det vore också bra hårdt, om denne unge förtjenstfulle man skulle så tidigt borttryckas från ett Samhälle, som har stort behof af män, sådane som han.

Oeconomisk Lagstiftning.

Man klagar i allmänhet öfver för mycken variation i Oeconomiska Lagstifningen. Att de icke kunna vara nyttiga, dessa beständiga omväxlingar af förbud och tillåtelse, är ock tåm-

ligen påtagligt. Af dessa omväxlingar borde man få sluta, att de ofta utan moget betänkande föreslås och hastigt verkställas. Så lærer ock ofta tillgå. Utg. vill då anmäla en händelse, der motsatsen inträffar och der en ganska nyttig och rent af nödvändig Författning fått en alldeles obegriplig senfärdighet: Tätta klagomål öfver Brännvinsprofvares olika förhållande sins emellan och deraf uppkommande tvister, hade förmått Kongl. Maj:t att låta upprätta ett förslag till ny och för hela Riket gällande *enformig* Brännvinsprofvare. Denna fastställdes den 12 Junii 1827, och skulle tjena till rättensnöre för Stockholms Stad ifrån d. 1 Januarii 1828 — och Öfver-Ståthållare-Embetets Kungörelse här om utkom icke förr än d. 27 Febr. 1829, *eller mera än ett år efter det profvaren, efter Kongl. Maj:ts Nådiga befallning, gällt såsom den enda lagliga*. Nuvarande Öfver-Ståthållaren, som nyss förut tillträdtt sitt embete, rår också alldeles icke för denna sena upplysning; han skyndade sig att underrätta Allmänheten om Kongl. Maj:ts Nådiga föreskrift. Det är också icke detta, som anmärkningen egentligen äsyftar; men nedanstående Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse innefattar, att den nya Brännvinsprofvaren skall först *3:ne* år, *efter sedan den i Hufvudstaden varit antagen och såsom den enda lagliga der ansedd*, till kraft och verkan gälla i Landsorterna. Detta långa uppskof medför oberäkneliga disputer och förargelser emellan Landsorternas Brännvinsbrännare och Brännvinsförsäljare samt deras Commissionairer i Stockholm. Exempel upplysa bäst: Om nu en Brännvinsproducent i Landsorten skickar ett quantum 7-gradigt Brännvin (efter de gamla prof-

varne) till Commissionairen, så pretenderar afsändaren, att det skall af Commissionairen antagas såsom hållande $7\frac{1}{2}$ grad, ty denna skillnad är emellan den nya och de gamla profvarne. Skickar nu Commissionairen detta Brännvin till Småståderne, så får han åter icke beräkna mer än 7 grader; ty den nya profvaren är icke antagen ännu i Landsorterna, och således uppstår för honom en difference af en half grad, som *Författningen ensam vållar*. Det är icke så lätt att förstå orsaken till det långa dröjsmålet. Visserligen bör det sökas i en Nådig omtänka för möjligheten för hela Riket att anskaffa nya profvare; men trenne år synas vara väl långt för detta ändamål, och dessutom hade det troligen varit bättre, att dröja med antagandet af en Brännvinsprofvare för Stockholm, tills den kunde med detsamma antagas för hela Riket.

Vi CARL JOHAN, med Guds Nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Vendes Konung; Göre veterligt: att, sedan Vi under den 12 Junii 1827 gillat ett af Vetenskaps-Academien gemensamt med Öfver-Directeuren för Landtmåteri-Contoiret, på Vår Nådiga befallning, upprättadt förslag till en ny förbättrad Brännvinsprofvare, jemte tillhörande Thermometrar, samt föreskrifvit, att denna Profvare skall för Hufvudstaden ifrån 1828 års början tjena till allmän efterrättelse vid uppkommande tvister om felaktigt justerade Brännvinsprofvare, Vi funnit för godt i Nader förordna, att för den öfriga delen af Riket de nya Brännvinsprofvare-instrumenterne skola ifrån den 1 Januarii 1831 begagnas vid afgörandet af alla frågor och tvister af omförmålda beskaffenhet, hvilka komma under allmänna Auctoriteters pröfning. Det alle, som vederbör, hafve sig hörsammeligen att efterrätta. Till yttermera visso hafve Vi detta med Egen Hand underskrifvit och med Vårt Kougl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott den 27 Junii 1829.

CARL JOHAN.

(L. s.)

C. D. Skogman.

Ministerförändringen i Frankrike. Journalen i Stockholm.

AntiJesuitisk betraktelse.

Så har den då inträffat, denna Ministerförändring i Frankrike, som Jesuiterne önskat, och de liberala antingen fruktat eller icke trott på. Under det Englands Cabinet emanciperar Catholikerne och, upplyst om tidens fordringar, allt mer och mer söker fördöja den dag, då demagogiska anarchier skola upplösa de nu bestående Samhålls-inrättningarne, för att snart i sin ordning åter förstöras af djerfva och starka dictatörer; uppställer Franska Cabinetten en Ministère af præsouponerad Jesuitisk anda och arbetar, som det synes, i alldeles motsatt anda. Och under det denna Ministère bildas i Paris, ser man Journalen i Stockholm dagligen publicera satser, som Furst Polignac och Mr de Villèle knappast kunna få tryckta i Quotidienne. Kan det vara möjligt, att Journalen bidragit till Franska Ministerförändringen? Eller ämnar Furst Polignac, genom Journalen, försöka att i Sverige införa Jesuitismen? Att det seduare skall misslyckas, derföre borga vårt klimat, vår uppfostran och vår böjelse, att icke göra narr af det sunda förnuftet. Det förra åter är alldeles otroligt. Hvad vill då Journalen? Utg. af denna Tidning har en gång framtagit och som hastigast kommenterat en af Journalens noter, men de blifva allt värre och värre, och det är omöjligt att se och låta bli. Sedan någon tid har uti Journalen influtit en samling af noter och små uppsatser, som på en gång motsäga sundt människoförstånd och Journalens egna mångåriga åsigt. I alla de olika skepnader, hvarunder Journalen visat sig, har den alltid fört ett värdigt, förnuftigt och älskvärdt språk — och nu så hastigt, så utan förberedande vinkar, för den Congregationens och Jesuitismens. Journalen arbetar bestämdt på att nedsätta förnuftet och calculen, och på alfvar vilja etablera låran om ett oundvikligt öde. Alltför gerna medger Utg., att det skulle vara oändligen bekvämt, att kunna tro på Försynens omedelbara styrelse af äfven de minsta saker här i världen; men

både uppenbarelsen och det sunda förnuftet motsäga den, och sannerligen, det skulle vara väl beställt med Samhället, om denna tro kunde göras gällande. Att Gud, som med ett varde skapade *ämnet till all ting och ljuset*, i både den organiska och oorganiska Naturen nedlagt fröet och kraften till dess naturenliga utveckling, och fåstat de lefvande varelsernas lycka vid det nogaste iakttagande af naturens dicteranden; att Gud särskilt för människans handlingar uppenbarat ett högre ändamål, än blott ett naturenligt njutande af det vegetativa lifvet, och åt denna Sin afbild gifvit *förstånd och hjerta*; se uti allt detta uppenbarar *sig Guds försyn*; men att vilja göra Gud till en beständig omedelbar ledare af våra usla strider om mitt och ditt, af våra småaktigheter, våra villor — likasom våra rätta geruingar, det är att åga ett allför inskränkt begrepp om Verlds-Guden. Må man i en svit låsa noterne i 182, 189, 193 och 194. Må man uppmärksamt genomläsa Journalens afhandling om Imitation af antiken, och man skall icke kunna undgå att finna en bestämmd tendens till fatalism och jesuitism. Utg., som känner och värderar Journalen allt sedan dess födelse, kan icke begripa, att dessa artiklar äro af samma hand, som i så många år fört upplysningens penna; utan måste de vara af någon annan, som, måhända i bästa vålmening, här framställer förvillande satsar. Congregationen i Frankrike ligger för det närvarande öfver, huru länge, får framtiden utvisa. Congregationisten i Journalen ligger för det närvarande under; skall han väl någonsin komma öfver?

Friherre Boije, Judarne, Procenteriet och Gäldstugan.

(Forts. och slut.)

2:0 *Att låntagaren icke bör kunna tillförbindas, att till långgifvaren, i brist på penninge-tillgångar, då skulden skall betalas, utgifva annan valuta, än den han för det erhållna lånebiträdet möjligen kunnat förskaf-*

fa sig, eller med andra ord: att bysättnings-tvånget icke bör finnas. Den lag, som tillåter den ena Medborgaren att för *hela lifstiden* inspärta den andra, blott för det den sednare icke kan betala hvad han *med den förres fria begifvande* till låns erhållit, är så vandalisk, att det är omöjligt att begripa dess kvarvarande annorlunda, än i följd af capitalisternes fortfarande inflytande på lagstiftningen. En siöld, ett rofferi, eller, med ett ord, svåra brott af de fleste beskaffenheter straffas med fästningstvang 1, 2, 5 à 10 år — och den dömde har här en bestämmd visshet att återfå friheten, efter en viss tids förlopp. Men en debitor, som icke utan creditorns frivilliga samtycke kunnat ådraga sig skulden, kan, för en bagatell, *qvarhållas i fångelse så länge han lefver.* Man har exempel på, att hämndfulla creditorer behållit, i bysättnings-fångelse hela deras lifstid, debitorer, om hvilkas oförmåga att betala de varit fullkomligt öfvertygade, och hvars skuld icke utgjort så mycket, som barbaren, på en enda afton, när som helst depenserat. Menskligheten ryser härvid; men ännu mera bör den förskräckas, då den besinnar, att ingen verklig grund för ett dylikt förfarande finnes. Denna lag synes åga sitt ursprung ifrån de barbariska tider, då man sålde sig, hustru och barn till slafvar, *och den kan ej åga annat ursprung.* Reciprocitets-låran, som af alla bildade människor anses och bör anses vara verkliga basen för allt samhällsfördrag, kan ej här användas. Tvärtom, den rakt af bestrider bysättnings-låran. Reciprocitets-låran måste bestämdt förklaras, att *till betalande af en skuld kan ingen ting annat användas, än det, som möjligen för det lånta kunnat erhållas.* Då det nu måste vara afgjort, att *människans frihet*, henne af naturen skänkt och medfödd, icke kan för penningar köpas eller för varor erhållas, så följer deraf som ett corollarium, att den ej heller bör hennue beröfvas, för pengar eller varor. Att en creditor, som vill bli betald, af gäldenären tar allt hvad han åger och har, är i sin ordning; ty sådant har gäldenären för de lånte penningarne erhållit eller kunnat erhålla —

men att, ofvanpå detta, åfven fångsla honom, och det, om creditorn så behagar, för hela lifstiden, är en grymhet, som icke borde vara laglig. De, som förfäktat bysättningstvångets bibehållande, hafva naturligtvis också sina skäl. Således säger man, ibland annat, att det i sådant fall blir mycket lätt för en tredskande gäldenär, att göra sig af med alla effecter, hyra rum med meubler och således gåcka creditorn. Nå vål, detta medgifves — men hvad vinner fordringsägaren på att bysätta en så kvalificerad person? Den, som till den grad missbrukar mänsklighetens simplaste fordrat, *årlighet*, den förlorar ingen ting vid att vara bysatt. Men hundrade andra, som icke låta bysätta sig så länge de åga en plåts tillgång i effecter, blifva också utan barmhertighet bysatte, sedan de gifvit sin sista plåt. Och i alla fall, hvarföre gaf man credit åt en så dålig menniska? Hvarföre skola barbariska lagar oafbrutet fortfara att beskydda capitalisten och bereda honom låtta utvågar att, på de skuldsattas bekostnad, bli ännu mera rik? *Skylle sig sjelf, den sig ej bättre föreser*, måtte vål, om någonsin, här böra användas. Så mycket för det närvarande om denna fråga, såsom rätts- och mänsklighetsfråga. Men, *upphörandet af bysättningstvånget innebär ock det säkraste correctiv emot procenteriet och den säkraste borgen för capitalisternes penningar*. Utg. är fullt öfvertygad, att hvarken A. eller B., eller R. eller L. o. fl. d. varit skyldige fjerdedelen af hvad deras concourssmassor utvisa, om icke bysättningstvånget funnits. *Just ifrån bysättnings-möjligheten härleder sig och frodas procenteriet*. Man tror sig icke risquera något vid, att utlåna penningar eller utborga varor åt personer, af en viss rang eller med ett visst namn, öfvertygad att desse heldre göra ressurser ifrån — hvad ställe som helst, ån de låta bysätta sig. Och härifrån de enorma penningesummor, som desse på blotta namn — men till enorma räntor — erhålla; härifrån svårigheten för beskedligt folk, utan rang och utan namn, att få låna penningar, och åndtligen härifrån *procenteriet*. *Tag bort procenteriets stöd, gäld-*

stugan och procenteriets grundval, tvång på räntan, och ett helt annat sakernas förhållande skall inträffa. Då skall capitalisten icke mera behöfva skämmas att använda sina vålfångna Bancosedlar lika fritt som sin vålfångna vara; då skall namn och rang icke mera förleda capitalisten att till odugligt folk utlåna sina pengar, utan då skall han, på en gång begagnande sin rätt och sin fördel, hjälpa den obemedlade fliten, af hvilken han har skäl att hoppas återbetalning, och efter bästa öfvertygelse, mera om gäldenårens moralité och arbetsförmåga, ån det falska skimret af hans namn. antingen söka att genom andra göra sitt capital så fruktbart som möjligt, eller ock sjelf använda det till industriens förkofran. Med ett ord, då skall *gäldstugan* försvinna, *procenteriet* upphöra, *Judarne* finna sin räkning vid att bli mera nyttige Medborgare och snart tillvinna sig en vålförtjent aktning, till och med af *Friherre Boije*.

Nytt ifrån Paris.

Man omtalar ett samtal med en viss person, hvaruti följande uttryck förekomma: "Jag förbjuder Er att nämna ett ord derom i Monitören . . . . Regeringens makt måste respecteras; den skall snart ligga öfver . . . . Om Domstolarne lemna oss i sticket, så finns det medel att ersätta dem . . . . Censuren är visst otillräcklig, men skall ändå beskydda oss . . . . Ni har mitt förtroende, räkna dessutom i nödfall på mitt courage" . . . Dessa afbrutna yttranden äro troligen blott en liten profbit på, dels huru de nya Ministrarne tänka, dels på den opinion man om dem har. Huru en så beskaffad Ministère kan åga långt bestånd, torde få betviflas.

Ryktet om tripple-allians emellan Österrike, England och Frankrike förnyas nu alfvarsamt.

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Tisdagen den 1 Sept. 1829.

Ett litet ord om en stor sak.

Ryska arméer hafva passerat Balkan, och kunna möjligen, i detta ögonblick, vara utanför Constantinopel. Engelska flottan har passerat Dardanellerna och lagt sig för ankar i svarta hafvet till Turkiska Kejsarstadens försvar. Flere stora Magter, af första rangen, rusta sig till strids, och sammanträffandet blir af vigt för Europa. Den vanliga kannstöporetalangen förslår icke här, och utgången synes, mer än någonsin, problematisk. Skall Rysslands segrande Kejsare, då han i Constantinopel dicterar freden, kunna nöja sig med måttliga concessioner af en Magt, som så ofta gåckat Ryssland, som alltid emot detta mäktiga Rike brukat ett högmodigt språk, och som nu tvingat honom till de största ansträngningar och uppoffringar af folk och penningar? Skall Turken, förödmjukad ända derhån, att de otrognas skaror intränga i Muselmännens Hufvudstad och der föreskrifva freden, icke måhända ända till den grad försvara sitt anseende och sin forna makt, att inga billiga fredsvilkor kunna uppgöras, utan Ryssen, oöccuperande Constantinopel, tills vidare befästa sig der och kanske slutligen realisera Kejsarinnan Catharinas idé? Eller, i motsatt förhållande, skall det lyckas England, Frankrike och Österrike, att sätta ett mål för Rysslands förstöringsplaner, och i och med detsamma anvisa detta mäktiga Rike mindre utsväfvande gränser? Sverige har stort skäl att interessera sig för frågornas goda och nöjaktiga besvarande, och blir det möjligt för Sverige, att, under det nästan hela Europa reser sig till krig, och då kriget gäller Ryssland, få vara i fred och behålla sin

neutralité, så måste man medge, att det är väl tillståndt. Men, då man icke med full säkerhet kan lita på fortfarande af denna lycka, då antingen nödvändighet eller förmån möjligen skulle kunna draga Sverige med i striden, så synes det vara af högsta vigt, att Riksens nu församlade Ständer, med fästadt afseende på denna möjlighet, åtminstone gjorde allt sitt till för en god utgång. Det vill här sägas: *icke pruta med Konungen angående anslagen för arméen.* Utg. af detta blad för ingen annans talan, än sin egen öfvertygelses, den han dagligen bjuder till att få så rättssenlig som möjligt — och, enligt denna hans öfvertygelse, har Svenska Folket i allmänhet och *Svenska Bonden i synnerhet*, så stora skatter som de kunna draga. Må således ingen tro, att Utg. menar någon förökad bevilling, krigsgård eller något dylikt. Men Utg. menar, att Riksens Ständer, med fästadt hufvud-afseende på 5:dje Hufvudtiteln, skola, så mycket möjligt är, spara på andra utgifter, och genom tillräckliga creditiver göra det möjligt för Konungen, att, oberoende af penninge-tillgång, vidtaga de mått och steg för Rikets åra och lycka, som Hans vishet anser tjenliga och som conjuncturen kanske torde komma att erbjuda.

Nyttighets-Skolan i Politiken.

Medborgaren har i N:o 20 en artikel ur *Western Times*, som på en gång innehåller de mest riktiga och de mest orimliga saker. Att garantierna för Folkets sällhet icke ligger i några få personers, utan i det stora antalets

händer, är visserligen alltför rätt, äfvensom det påståendet, att rättigheten till välstånd är allmän, och att privilegier och välde böra spridas åt alla håll. Men att säga så här: hvar och en, han må för öfrigt vara hvem som helst, hvilken erhåller ett embete, hvilken således försättes uti den nödvändighet att låta andra bruka hans vilja, i stället för hans förstånd, såsom sitt verktyg — bör väcka misstroende — hvar åt syftar det? Och huru skall det förstås? Vill man directe påstå, att hvar och en embetsman icke behöfver, icke ens får bruka sitt förstånd vid utöfningen af sin tjänst? Det är ju detsamma som att säga, att en kunnig och okunnig professor, officer, prest, domare, o. s. v. lika bra uppfylla sina platser — eller månne man icke kan kalla hela perioden, ett nonsens? Hvad betyder väl dessutom hans vilja i stället för hans förstånd? Att bruka en annans vilja låter visst begripa sig, ehuru det låter något hårddraget; men på detta sätt bruka vi ju allesammans hvarsandras vilja! Köpmannen, som förser mig med hvad jag åstundar; handtverkaren, som åt mig förfärdigar hvad jag begär; åkerbrukaren, som producerar de alster, hvarafhan har mesta förtjensten, göra ju ej annat än verkställa andras vilja? Den enda kanske, som icke behöfver lyda andras vilja, eller efter orden, som icke låter andra bruka sin vilja, är Tidningsskrifvaren — men om han alltför mycket försummar att låta allmänheten bruka hans vilja, så blir han slutligen utan prenumeranter. Och hvilken oförtjent olycka förkunnar icke Artikelförfattaren för hvarje embetsman? I samma stund han emottager en tjänst, vet han sig bestämdt böra väcka misstroende, äfven om hans samvete säger honom, att han är en nyttig och redlig man, som, efter Guds och världslig lag och med den största redlighet, arbetar i sin mån för det allmänna bästa. Nästa strof är ännu mera besatt; den lyder så här: *Det ligger i tingens, det ligger i människans natur, att hvar och en önskar sig så stort välde, som han ostörd kan komma åt; men som en Styrelse aldrig kan vara i besittning af annat välde, än det, som tages ifrån*

Nationen; så åligger det Nationen, att låta sig frångåsa så litet af sitt välde, som kan stå tillhoppa med de offentliga angelägenheternas bekväma skötande.

Om man nu till en början afråknar det alldeles obegripliga uti att säga: *det ligger i tingens natur, att hvar och en önskar sig så stort välde, som han ostörd kan komma åt*, och genast, i stället för *tingens*, säger *människans*; så är den satsen alldeles obevislig. Hvem vill väl påstå, att *det ligger i människans natur att önska sig så stort välde, som hon ostörd kan komma åt? I människans natur ligger att önska sig den möjligaste högsta lycka och sällhet, som hon kan ernå*; men ingalunda att anse välde som lycka och sällhet. Tvärtom hafva just de ädlaste män alltid ansett välde såsom ett medel emot, icke till, menskelig lycksalighet. Om Artikelförfattaren hade sagt, att det ligger i människans natur att *så litet som möjligt bero af andra*, se då hade han sagt en stor sanning; men att påstå människan af naturen vara danad att herrska öfver sina likar, innebär ju en rak contradiction, ty om alla vore danade att herrska, hvilken skulle då lyda? Denna uppsats delar ödet med alla andra sophisterier; de äro glänsande på afstånd, men sönderfalla vid närmare contemplation. Men detta är blott en sofistisk bagatell emot den slutföljd, som deraf drages, och som utgör quintessencen af artikeln. *En Styrelse kan aldrig vara i besittning af annat välde, än det, som tages ifrån Nationen.* Så lyda orden i grundtexten; men dessa ord äro grundfalska. I Europa finnes för närvarande ingen styrelse, utom Portugals bodel, som tagit sitt välde ifrån Nationen. Alla de andra hafva fått sitt välde af Nationen. Med serskilt hänseende till det land, hvars väl ligger oss närmast om hjertat, det vill säga med serskildt hänseende till Sverige (så alldeles för gifves har ej *Medborgaren* upptagit artikeln), kan man väl, utan fruktan att med framgång motsägas, påstå, att *all makt Sveriges Styrelse har, har den fått af Folket*, och att snarare Folket arbetar på att återta en del af sin gåfva,

ån Styrelsen håller på att öka sin makt. Och se, just deri ligger den uppenbaraste af alla artikelnas osanningar. De föregående uppsatserne i denna Tidning båra ett ojäfvigt vittnesbörd derom, att Utg. icke är någon anhängare af absoluta monarchier; att han tvärtom alltid framställt Konungen såsom representerande *Folkets Majestät* och alldeles icke utgående af Guds omedelbara Försyn — eller, med ett ord, såsom Högsta Embetsmannen och förste Medborgaren i Riket. Sedan år 1809 hafva också Styrelsens åtgärder vittnat om Dess eget erkännande af denna sats. Men, att debitera en genom Folkets fria val tillkommen Regering, för att icke åga annan makt än den, som den tagit ifrån Nationen (detta må nu gälla om Sverige eller England), innebår ingen ting annat än ett försök till split och en proclamation till uppror. Om Aristocratie eller Democratie dicterat proclamationen, är lika mycket; Landets lugn äfventyras genom sådane satsers drifvande, och hvar redlig *Medborgare* bör dem bekämpa. Utg. af denna Tidning, varm vän af Fosterland och *den af Fosterlandet valda Regering*, har icke kunnat låta bli att härom säga ett ord. Hans förmåga är liten, men hans röst kan väcka större tänkare, att *afhandla* det ämne, som han *omnämnt*, och dessutom behöfvas icke filosofiska och didactiska afhandlingar, för att antyda rätt och orätt, och för att göra Nationen uppmärksam på de fallstreck man utsätter för Dess känsla, på de sophismer man tid efter annan tar fram, och hvilka, i början oskadliga, dock till slut, genom vanan att afhöra dem, vinna ett afseende, som en hederlig karl icke utan förskräckelse kan ana.

Kongl. Sundhets-Collegium. Regium Collegium Sanitatis. Collegium Medicum, olim.

(Med underlydande hemman och lågenheter.)

(Fortsättning.)

Ibland de många missbruk Collegium Sanitatis tillåter sig, är väl det oskick, att utom

förslaget recommendera en fjerde Sökande til erhållande af Läkaretjenst, högt anmärkningsvärdt. En Läkare, som icke har den lycan att stå personligen väl hos Collegium, har alltför svårt att vänta sig befördran, annorlunda än genom Konungens upphöjda vishet och Stats-Secreterarens rättskänsla, att försöka motarbete Collegii tilltag. Det är nemligen alltför vanligt, att vid förslags upprättande till lediga Läkaretjenster, Collegium, som efter Författningarne måste på förslaget uppföra dem, som hafva de högsta meriterna, uti en serskildt underdånig promemoria till Konungens Nådiga ihågkomst recommendera någon af sina clienter, som *väl icke kunnat få ett rum på förslaget, men som ändock, i Collegii tanka, är mest skicklig*. Hvad äro då specimina och oförvilligt tillbragta tjensteår, om de icke bevisa skicklighet? Konungen, som naturligtvis måste lita på sitt Collegium, nämner då vanligtvis den *mest skicklige*, och Collegium har gjort en mannamån. Konung och Ständer, som väl älska freden, men dock måste vara beredda på krig, hafva anslagit summor till stipendiatier för Fältläkare-corpsen och till förhöjande af Bataillons-Läkarelöner, men dessa stipendier emottagas icke alla, och Bataillons-Läkaretjensterna äro till en stor del obesatta. Gud bevare oss för krig i alla fall; men skulle ett sådant utbrista, så får man väl se följderna af Collegii administration. Då kommer det att visa sig, hvad effect Collegii *öfverexamen med legitimerade Läkare* har uträttat. Att Collegium så envist fasthåller vid detta beslut, oaktadt allt hvad så grundligen emot detsamma blifvit anfördt, och oaktadt den *ögonskenliga effecten deraf*, bevisar åtminstone icke, att Collegium vill foga sig efter omständigheterna; men om denna halsstarrighet, detta trots emot opinionen, upplöser Fältläkare-corpsen och ställer Riket utan Läkare vid utbrottet af ett krig — derom bryr sig icke Collegium. Ibland Sundhets-Collegii åligganden är också det, att vaka öfver Pharmaciens fortkomst och förbättringar i Riket. Detta åliggande uppfyller också Collegium på ett eget vis. Visserligen måste man bekänna, att Collegium gjort

sig all möjlig möda för Apothekarnes vetenskapliga danande, och det verkligen till den grad, att alla unga Apothekare i Sverige åro, eller åtminstone vid examen voro, grundliga kemister. Visserligen är detta rätt bra, men det medför ock många svårigheter. En ung pharmaceut måste uppehålla sig i Hufvudstaden ett år och deröfver, för att kunna göra sin examen, och när den då lyckligt och väl är genomgången, saknar den nye Apothekaren, hvilken under denna tid åsamkat sig en skuld, som ofta rätt länge trycker honom, all möjlighet att erhålla ett Apothek. Man kan tryggt antaga, att för närvarande i Sverige finnas lika så många examinerade Apothekare utan, som med Apothek. Det är besynnerligt, att under det handel och näringar åro fria i Sverige, det skall gifvas 2:ne slags näringar, som ännu icke åro det: Apothekare och Sotare heta de vanlottade, som, efter aflagde måsterprof, icke åro måstare, det vill säga, icke åga rätt att till Allmänhetens tjänst och sitt eget souflen, som måstare, utöfva sitt yrke.

En gång hade Sundhets-Collegium fattat den heroiska resolution, att göra Apotheksyrket fritt och hos Kongl. Maj:t anmält deras hjelte-modiga beslut. Konungen hann ej nog hastigt afgöra frågan, och Collegii mod slocknade. Kort tid efter, sedan detta utlåtande afgifvits, förekom en privat casus och Collegium var då af — alldeles motsatt mening. Tempora mutantur et nos mutamur in illis. Det, som för några år sedan syntes Collegium godt, kan nu för Collegium, som följer med sin tid, synas illa. Sannt är väl, inga facta hafva mellankommit, som gjort Collegii första åsigt dementi; men Collegium består af filosofer, som resonnera a priori. Och det sednare skålet till denna besynnerlighet är ungefär så här:

(Fortsättning.)

Stockholm och Drottningholm.

Söndagsfesten på Drottningholm var en af de vackraste man i Sverige sett. Man bör icke

beskyllas för öfverdrift, om man påstår, att en tredjedel af Stockholms befolkning var på Drottningholm, och att denna tredjedel, vid Konungens promenad ibland folket, uttryckte sin egen och åtminstone $\frac{2}{3}$ -delar af den kvarvarande folkmassans kånslor. Ett brillant fyrverkeri afbrändes; Hr och Fru Foureaux syntes på spånda linor i eld, och allt var animeradt. Vid passagen ifrån Drottningholm uppstod ett allarm. Bron, som icke kunde bära den mängd af åkdon och gående, som på en gång samlades, gaf vika och några personer blefvo våta. Någon olycka hände dock icke, som man hoppas. Tranebergs bro är ock i det bristfälliga tillstånd, att passagen med vagnar blott succesift kunde tillåtas. Detta är visst icke rätt, och man kan väl, utan fruktan för förebråelse, fråga Landshöfdinge-Embetet, om sådant är pardonnabelt, särdeles då Kronprinsen med Sin Familj bor på Drottningholm. En sådan försummelse skulle ju kunna försätta hela Sverige i djupaste sorg? Visst uppenbarar Försynen Sin Nåd öfver oss alla; men detta är ju ock att begära underverk. Lovvad vare Gud, som äfven i våra tider, trots fritänkares påståenden, gör sådane.

Utg. slutar sin lilla artikel med den förklaring, att, så vidt veterligt är, i Sverige icke finnes något Vårdshus, så uselt, som Drottningholms, och, utan att vidare ingå i detalje, åberopar han, till bestyrkande häraf, 2000 personer af dem, som i Söndags besökte Drottningholm. Blott ett factum ibland flere hundra: en Fru hade sjuknat och hennes sällskap kunde på en half timme icke erhålla ett glas vatten, oaktadt derföre bjöds en Riksdaler.

På 40 Numror af denna Tidning, som, under det återstående af året, utgifves Tisdagar och Fredagar, prenumreras med 3 R:dr B:co i Östergrenska Bokhandeln vid Stora Nygatan.

A X P L O C K A R E N

STOCKHOLM, Fredagen den 4 Sept. 1829.

Insändt från Landet. *

(Införes på begäran.)

Den för Sveriges väl, säkerligen viktigaste fråga, under innevarande Riksdag: *Beredande af stadga och säkerhet i myntväsendet*, lärer väl snart förekomma till afgörande.

Sannolikt blifver en rättvis myntbestämning en klokt uttänkt och med försigtighet utförd realisations-plan. Resultaterna af Riksens Höglofl. Ständers, sedan flere månader, fortsatta trängna arbeten i detta afseende.

Några tro, att den till realisation för handen varande silfverfond är alltför liten, de fleste anse den vara någorlunda tillräcklig, vi anse densamma med säkerhet vara nog stor.

Man realiserar icke allenast med silfver och guld. Till framgången af en realisation bidrager ganska betydligt landets förråder af koppar, jern, spannmål, victualie-varor och alla sorter exportabla effecter; såkraste och nästan utslutande enda, aldrig frikända stödet för ett Lands myntförbättring, är således folkets lifvande industri i alla existerande slöjder och handteringar, samt den arbetandes utsigter och hopp att kunna förkofra sig. Under en sådan ställning, och i Länder af vårt Fäderneslands beskaffenhet med millioner tunneland obegagnad jord, ökar sig Folkmängden med en oförmodad hastighet; nya nåringar uppkomma genom en omtänksam Regerings ledning, och de äldre bedrivnas med ökad kraft.

Men, ty vårr, kunna dessa utsigter och detta hopp nu ej vara, och äfven efter den bäst

utförda realisation ej blifva, åtminstone ej på flere år, den mindre arbetande jordbrukarens eller närings- samt slöjd-idkarens lott.

För få år sedan var Bonden, *redligt sagt*, i de fleste provinser, i visst afseende i det bästa välstånd sedan flera secler.

Genom odling och flit, och en för arbetsamhet lycklig conjunctur, ifrån omkring 20 år, hade han allmännast full ladugård, fulla vistehus, goda kläder, en och annan silfvertumlare, vacker koppar, trefliga, många och väl födda barn, och ofta denna ställning med ringa eller ingen skuld.

Man skulle väl tro, att ett sådant tillstånd en längre tid skulle ågt bestånd; men då, sedan några år, inga varor gällde och äfven till lågt underpris föga afsättning gifvits, samt under tiden Kronoräntor, Jordeboks- och Hemmantalskatten, prisen på nödvändiga Stadsmanna-varor, på *jern*, denna så betydliga artikel för en arbetsam Bonde till åker- och körredskap, utgifter, till följe af Rotering, till Klockare och Prester; med ett ord, alla utgifts-titlar till sin numerair dels stått vid sin höjd, dels (de fleste) ökats, så är orsaken lätt funnen, hvarföre Allmogen och alla samhällets närande medlemmar, inom en kort tidrymd, så märkbart sett sin välfärd undergräfvats.

Den minsta olycka med kreatur eller årsväxt är straxt ett sår i Bondens oekonomiska ställning, som, då ingen rörelse, ingen debit finnes, flera års flit och hårdaste ansträngning ej kan hela.

Endast 1826 års missväxt, då nästan hvarje Bonde, ja hvarje Torpare, nödgades skuldsätta sig till 60 å 70 R:dr, ja, de med större hus-

*) Vid artikelns slut ämnar Utg. säga sin tanka om förslaget.

håll till 100 å 150 R:dr, inverkade så menligt på folkets trefnad, att taflan deröfver skulle blifva alltför mörk, om den rätt målades.

Ett allmänt förstörande skuld-system inträffade, åtföljdt af sina såkra följeslagare, ocker och pant-auctioner; men ingen ville eller kunde köpa panterna. Af spannmål åtgick 2 å 3 tunnor att betala en låntagen, och boskaps-priset nedgick till hälften och derunder.

Många sammanslog sig och sökte sin tillflykt i Disconterne; andra uti, der en hvar till finnandes, förrådiska ockreres armar; de fleste åro förbi, de öfrige stå med ena foten utom tröskeln af sina hus, att svårligen kunna dit återvända, och stora massan af våra arbetande medborgare går nedslagen, arbetar med olust, då den knappt vågar hoppas, att genom egen flit och omtanka kunna förbättra sin ställning.

Lika bedröfligt är förhållandet med nästan alla handverkare och slöjde-idkare i de mindre Städerne. Genom förlag, och derigenom lifvad industrie och konstflit, skulle de närmare kunna fylla landets behof af handverkeri-varor, ja, kanske många ibland dem, med goda hufvuden och goda kunskaper, uppdrifva sina arbeten till en sådan godhet, att deraf kunde exporteras; i alla fall motarbetades, på en riktig väg, den förskräckliga införseln af både dugligt och odugligt kram, och Städerne skulle trifvas och förkofra sig. Då Städerne ej tilltaga i folkmängd och vålmåga, har landtmannen ingen debit; nu år de mindre Städernas rörelse nästan uteslutande inskränkt till krögeri, samt utmångling af kaffe och toddi å de kringliggande landtmarknaderne.

Att denna teckning af den mindre Jordbrukarens och Handverkarens oconomiska ställning i det närmaste år riktig, torde ej kunna bestridas; åfvensom att detta i grunden kunde afhjelpas, genom vidtagande af sådane åtgärder, hvarigenom alla de, af nämnde medborgs-classer, som verkligen ågde säkerhet, utan pråjeri, kostnad eller tidspillan, mot måttelig ränta, kunde erhålla nödiga förlager, med sådane afbetalningar, som vore förenliga med näringarnes natur, att möjligen åstadkommas, lårer lika titet betviflas.

Om derföre ett utförbart förslag till en sådan reglering kunde uppgöras, som ej det ringaste rubbade blifvande författningar om myntväsendets stadgande, och således ej ökade sedelstocken; men likväl på ett tjenligt sätt spridde penningar i landet, hvarifrån årligen så betydliga summor skola utgå, att ej möjligen dit kunna återflyta, utan igenom en lifvad industrie, så torde detta åmne förtjena den största uppmärksamhet.

Hvad Kongl. Maj:t och Riksens Ständer besluta om mynt-bestämning och realisation, blir säkerligen det tjenligaste till botande af det stora onda i det hela; måtte blott verkställigheten kunna blifva så snar, som den hotande faran synes fordra. En svår kräftskada fräter stundligen omkring sig; men då den kommit till viss höjd, förtårer den oförmodat hastigt den kropp, som man gerna ville frålsa.

Jag vill våga framställa ett project i detta åmne, som har den förträffliga trefaldiga goda egenskapen, att, så snart mynt-bestämningen blir beslutet, 1:o Genast inom få månader kunna sättas i verksamhet, 2:o Att kraftigast af alla medel medverka till möjligheten af en snar realisation, samt åfvenledes genom landets stigande krafter i alla afseenden göra densamma säker och ofelbar; och ytterligast för det tredje, att, i händelse af missväxt, folkets förseende med spannemål ej skulle kosta Statsverket det minsta.

Förslaget torde likväl blifva mera vidlyftigt, ån sakens enkelhet kunde medgifva, emedan vid hvarje punct kanske fordras någon upplysning, för att göra det åskådligt.

Då hufvudföremålet, Jordbrukets och Näringarnes kraftiga upphjelpande, ifrån det betryck, hvaruti de under några år aftynat uti credit- eller penning-brist, eller uti en belågenhet, att ej på tjenligt sätt kunna åtkomma förlager, skulle utföras genom i hvarje Läns Residence-Stad inrättade Låne-commissioner; vill jag först våga föreslå medel till erhållande af de fonder, hvaraf dessas rörelse kunde utgöras.

A) Riksens Ständers Banco-Disconts Rörelse-fond, som nu lårer utgöra 9 millioner, och sannolikt under nuvarande Riksdag kommer att

ökas med ytterligare 5 millioner, torde kunna fördelas så, att 4 millioner disponerades till mindre Jordbrukares och Närings- idkares understöd, på sätt nedan nämnes *).

B) Den af Rikens Ständer vid 1815 års Riksdag anslagne fond till Fastighets-lån å landet, och hvilka lån endast af få Jordägare kunnat begagnas, hvarföre fonden också blifvit ganska litet anlitad, och hviken nu lårer utgöra nära $1 \frac{1}{2}$ million, kunde åfvenledes till detta hälso-samma ändamål anvisas **).

C) *Passevolance-medlen* i hvarje Lån och utassignerades derifrån till sina behofver.

D) *Beklädnads-medlen för indelta Ar-méen*, så väl den del deraf, som utgår af Stats-medeln, som den, hvilken inflyter från Rust- eller Rotehållare och utassignerades af Beklädnads-Directionerne till sina behofver.

E) Den andel af Militair-Boställs-Cassans råntor, som, enligt hvad man hört ifrån Riksdagen, lårer komma att, efter gjord fördelning, årligen aflemnas till hvarje Regimente.

Om hufvud-fonderne fördelades till Lånen i proportion af deras storlek och folkmängd, så komme Lånen att erhålla emellan 2 å 300,000 R:dr hvardera, den mindre tillkomsten genom *Passevolance*; *Beklädnads-* och *Passevolance-medlen* blefve olika efter olika stark Rustning eller Rotering.

F) Tilllåten privatas insättning på kortare tid mot 3 proC.

Låne-Commissionernes Organisation och Functioner.

1:o De kunde förestås och förvaltas af Landshöfdingen, en ifrån Banken förordnad ut-

*) Då massan af Nationen, alla mindre Jordbrukare och Närings-idkare, blefvo med lån underhjelpte på annat sätt, och de således ej mera behöfde anlita Banco-Discounten, skola de qvarblifna 8 millioner för dess rörelse blifva mer än tillräcklige. En temporair jemkning af dessa fonder kunde blifva uppdragen åt Herrar Banco-Fullmäktige, att med Kongl. Maj:ts Nådiga bifall kunna ske emellan Riksdagarne.

För den större handeln kunde dess Idkare här, såsom i andra Länder, associera sig till en eller flere Låne-inrättningar; måhända i någon likhet med Bruks-ägarenas.

***) Detta blefve de reela fonderne, hvarföre ränta erlades, såsom nedan nämnes, för ofrigt inginge att anse såsom depositions-medel utan ränta.

sånd skicklig, kunnig person, Lands-Secretæren, Lands-Kamereren och Landt-Räntmästaren.

2:o Lån meddelades hvarje inom Lånet bosatt Jordbrukare, Slöjde- och Närings-idkare, ej under 50 och ej öfver 200 R:dr, intill dess förhållandet kunde visa, att Commissionernes fonder kunde medgifva större utlåningar, hvilka då kunde ökas till 3, 4 å 500 R:dr; ingen person finge stå för mer än 2:ne lån, vore de större eller mindre.

5:o Afbetalningar skedde i 10:dedelar, hvar 6:te månad, ränta afdroges vid lånets utgifvande, och inbetaltes vid omsättningen med 5 proC., räknadt efter år.

4:o Att verificera låntagares och cautionisters vederhåflighet, utvaldes 2:ne redbara män i hvarje Stad och i hvarje Socken; hvarförutan både dessas, låntagares och cautionisters egenhändig namnteckning bevittnades af Borgmästare i Staden och af Pastor på landet.

5:o Från landet utginge låne- eller omsättnings-documenter, efter skedd teckning, efter slutad Gudstjenst, i Socknestugan, med Pastors post till viss person i Låne-Commissionen, samt penningar och documenter på samma sätt tillbakas, så vida större summors försändning ej gjorde större försigtighet nödig. Ingen låntagare eller omsättare ågde rätt att begagna sig af annan Commissionair, än den af Låne-Commissionen utsedde *).

6:o Någon måttlig afgift 8 å 12, högst 16 sk. torde böra bestämmas för erhållande af nya lån och omsättningar, att af Commissionen fördelas till den eller de af personalen, som finge de trånaste arbeten, isynnerhet till den, som emottoge låne-ansökningar och afbetalningar, som uttogs och qvitterade samt afsände utassignerade lån.

7:o Tvenne gånger i månaden, den lämpligaste dagen, torde Låne-Commissionen böra sammanträda.

*) Dessa 2:ne puncter äro tecknade, för att antyda rätta karakteren af hela inrättningen, den nemligen; att bespara lånsökande kostnad, besvär och tidspillan, samt undanrödja för dem alla möjliga tillfällen att blifva prejade.

Ett provisionellt förslag till administrationskostnad torde böra omnämnas, för att antyda, att den kan blifva lindrig.

Bankens Ombud 1,500 R:dr, Lands-Secretären 300 R:dr, Kamereraren 300 R:dr, Råtmästaren 300 R:dr, tillsammans 2,400.

8:o För sina försträckningar erhåller Banken oakortadt 3 proC. årligen, för hvilken inkomst silfver kunde årligen inköpas, till förstärkande af dess metalliska fond, efter grunder, som Riksens Ständer i allmänhet kunna föreskrifva för silfver-inköp.

(Fortsättning.)

Stockholm.

Sistledne Måndag den 31 Augusti började Kongl. Stora Theaterens spelår, och gafs för nästan fullt hus, Optimisten och de Löjlige Mötetena. Männe man får anse Optimisten som en prolog till höstens och vinterns dramatiska representationer, och på hvad sätt får man förklara dess betydelse? Får man tro, att Directionen ämnar ge publiken goda spektakler, emedan den börjat med en mycket god pjäs — eller bör man tro, att Optimisten skulle vara en vink åt den respektive Allmänheten, att vara nöjd med hvad den kommer att få? Framtiden skall utvisa det.

Efter loflig plågsed inklappade Theaterpubliken sina gamla vänner. Öfver detta sätt att betyga sin tillfredsställelse, har så mycket blifvit sagt, mot och med, att man verkligen kan sågas ha betraktat den från alla sidor. Utg. bekänner uppriktigt, att han tycker om anständiga applaussementer. I allmänhet här i verlden önskar man ju att vara väl anskrifven hos publiken, och hvarje bevis af välvilja ifrån dem, som åro våra rätta domare, uppmuntrar alltid. En Artist, som väl spelt sin roll och därför får ett applaussement, måste nödvändigt lemna scenen, om icke med större tillfredsställelse, eller öfvertygelse om att han gjort det bra, åt

minstone såkert med mera nöje, än då publiken tiger. Ännu större tillfredsställelse måste ett applaussement medföra, då det gifves vid entréen. Då uttrycker publiken bestämmt, huru nöjd den är att se Artisten, och åter få fågna sig af dess sköna konst. Man kan väl kalla ett sådant applaussement, som gifves vid spelårets början, eller efter en svår sjukdom, eller efter en längre resa åt Artisten vid dess entrée, för ett *hjerligt välkommen*, ett *tack för sist*, *Gud ske lof att vi råkas igen*, och det måste nödvändigt vara angenämt för den inträdande Artisten, detta *handslag* af publiken. Så mycket mera smärtande måste det då förefalla den utmärkte Actrise, som i 30 år verkligen prydt Svenska dramatiska scenen, att emottagas, man kan väl rent ut säga, oanständigt af en publik, som hundradetals gånger njutit af hennes sköna och alltid sanna spel. Referenten kan icke begripa, hvad Fru Åbergsson möjligen, kunnat göra Svenska Theaterpubliken emot; ty ovilkorligt står *det* fast, att mera sann artist än hon, åger Svenska scenen icke. Ett slagte går och ett annat kommer; men obegripligt var det såkert för dem af fordna tiders spektakelgångare (som också förstå hvad rätt och skönt är), som voro tillstådes och i hast påmint sig Fru Åbergssons sköna spel i — Utg. tänkte börja räkna upp alla hennes utmärkte roller, men det blefve för vidlyftigt; *hon har alltid spelat väl*. Dessutom skulle man väl i största ödmjukhet kunna fråga publiken, hvarifrån man tar sig den rättigheten att nedtysta ett applaussement? Att den, som icke med mig vill ge sitt bifall tillkänna, tiger — är helt naturligt och rätt; men han bör väl icke åga mera rätt att tvinga mig till tystnad, än jag har att tvinga honom till bifallsbetygelse. Fru Åbergsson har varit med i Theaterens subtilare dagar, och lårer lätt trösta sig öfver ett litet missöde, som icke är annat än *fattigprocent* åt vår tid, för det myckna rättvisa bifall, hon i den fordna, rikare tiden skördat.

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Tisdagen den 8 Sept. 1829.

Insändt från Landet.

(Forts. och slut.)

9:o All öfrig råntevinst lades de 2:ne första åren till hvarje Commissions Rörelse-Fond; derefter utordnades årligen 2, 5 à 4000 R:dr eller mera, allt som tillgångarne visade sig till understöd och inrättande af Sockne-Scholar i Lånet, efter, af Landshöfdinge och Biskop (eller der Biskopar ej finnas, den högste andeliga man) samt af Kongl. Maj: i Nåder förordnade 2:ne kunnige män, uppgjord och af Kongl. Maj: i Nåder gillad plan. Desse 4 Herrar och män torde (utan arvode) höra utgöra, hvad man vill våga kalla, Lånets Uppfostrings-Committee.

10:o De omnämnde tillgångarne, som alltjemnt blefvo stigande, sammanlagdt med det, som Socknarnes Innevånare säkerligen med välvilja skulle tillskjuta, torde snart medgifva en allvarlig tillökning af sådane Scholar, samt att de gäfves en sådan organisation, att 2, 3 à 4 de mest vårlösa barn i hvarje Socken blefve der, under tillöfvande i handaslöjder, till vissa år riktigt uppfostrade *).

11:o Det har blifvit sagt uti ingressen till denna uppsats, att förslaget, utfördt, skulle gifva medel, att, vid möjligen inträffande missväxt, folket kunde förses med spannmål utan ringaste kostnad för Staten. Detta måste således utvecklas.

*) Vanligen finnas i hvarje Socken (åtminstone vissa perioder) 3, 4 à 5 sådane olyckliga barn, och säkert är, att desse utgöra den egentliga Plant-Scholan för de förderfvade, olyckligt förnedrade människohopar, som nu, till Statens stora kostnad, fylla alla fångelser, samt åka omkring i landet, till torg och afrättsplatser, insmidde i jern.

Alla större redbara Handlande skulle i rättan tid förse landet med spannmål, då de visste, att den behöfvande köparen sjelf contant betalte densamma, och vida bättre hushållar allmänheten med såden, då den sjelf måste afhämta och contant betala den, ån då den sorglöst, kanske nära intill trotsigt i yttersta stunden, kan gå till Landshöfdingen och begära bröd.

De Handlande skulle säkurligen af årlig patriotism vara nöjde med en skålig måttlig vinst; deras rörelse gynnades af en starkare export, som motverkade det menliga af sådes-importen, och föga eller intet skulle en medelmåttig missväxt trycka på handelsvägen till Fäderneslandets förlust.

En om sitt Folks väl ömsint Regering bör dock alltid åga medel, att i nödfall kunna lemna all möjlig kraft till Folkets frälsning. En missväxt eller uppkommande nöd kan, såsom 1812, blifva känd, först sent på året, då den förödande frosten inträffade den 1 September; äfven om behovet blir känt tidigare på året, kunna andra Länders spannmåls-förråder vara så klena, att, uti intetdera af desse fall, privat hjälp blir tillräcklig, då år spannmåls-creditivet nödigt och högst viktigt, och äfven då spannmål för allmän räkning införskrifves, torde den alltid böra betalas contant af de behöfvande, sedan de dertill hafva och få utvägar.

Hela vigten af detta förslag består således endast och hufvudsakligast deruti, att alla redbara, årliga, arbetande menniskor, äfven af de ringare folk-classerne, äfven i de aflågnaste orterna af landet, kunde utan kostnad och tids-spillan åtkomma de för dem så högst nödiga förlager till sina näringars bedrifvande, och så-

ledes till förkofran af Fäderneslandets sanna styrka, samt att räntorne för sådane förlager, ej helt och hållet ginge ur orterna, utan verkade derpå nytt, till upplysning och idoghet och deraf följande sedeförbättring.

I ett sådant godt förhållande uppkommer och tillväxer folkets kärlek till Fosterbygden, samt känsla för rätt och samhälls-ordning, hvaraf återalstras hvad man kallar National-anda, hvilket samnerligen ej är fallet, då det nödgas sträfva i betryck och nedslagenhet.

En nog allmän invändning, som möter detta förslag, blir sannolikt den, att allmänheten får ett lätt tillfälle att skuldsätta sig; men den känner ej Svenska Folkets rätt, som dömmar förslaget skadligt i dessa afseenden. Svenska Bonden har ännu qvar en ganska liflig, god esprit, att framförallt göra rätt för sig; en sådan känsla kallnar ej vid stigande välstånd.

Att undantag kunna gifvas, bör visst ej nekas; men i den folk-classen blifva de färre, än i de öfrige; hvarförutan goda correctiver väl finnas mot ett sådant ondt, om det skulle visa sig.

Anmärkingar vid ofvanstående Artikel.

En aktningstvård Ledamot af Ridderskapet och Adeln har begärt ett rum för denna uppsats i Axplockaren. Detta förslag innehåller, efter Utgifvarens tanka, så mycket godt, att det väl förtjenar criticeras.

Om Utg. icke precis medgifver, att *Beredande af stadga och säkerhet i Myntväsendet*, är den, för Sveriges väl, viktigaste frågan under nu påstående Riksdag, så lär dock ingen kunna neka, att det åtminstone är en ganska *viktig* fråga. Men huruvida denna fråga, efter för handen varande auspici, *nöjaktigt* besvaras, derpå har man skäl att tvifla. Besluta Rikens Ständer en myntfot, utan dermed förknippad *realisation genast*, så är i Utgs tanka ingen ting gjort. Att en Debitor, som är i full vigeur och full rörelse, säger till sina Creditorer: Jag vill om 3 à 5 år betala min skuld, med så och så stor rabatt, är löjligt och ingen

går in derpå. Mannen kan ju, efter denna tids förlopp, antingen vara utfattig eller ock så rik, att han kan betala fullt — och i bågge fallen hade Creditorerne gjort en dumhet. Dessutom tyckes det alldeles icke vara farligt, att genast börja realisationen. Banken har ju öfver 5 millioner Silfver, och det är mer än sannolikt, att dessa, som utgöra nära hälften af Bankens utlöpande Sedlar, skola vara mer än tillräckliga. Om man besinnar utlagor af alla slag, som åter utgå till löner åt vederbörande, Brukens och Sägverkens förlager, Medborgares dagliga vivere, o. m. d., så lär det icke vara att förmoda, det 5 millioner Silfver skola från Banken rekvireras. Utg., om han hade någon röst, skulle bestämdt yrka ett af två; helst realisation med bestämd myntfot genast, — eller ock att låta allt vara som det är.

Artikel-författarens tafla öfver näringarnes aftynande är verkligen mörk och, om Författarens förslag kunde ljusna den, så hade man visst fått det för godt pris. Men Utg. tror, att det onda icke hjälpes med hvad Författaren föreslår. Den satsen är gammal och nästan öfver allt erkänd, att lättheten att skuldsätta sig, vållar de fleste skulsattes olyckor. Särdeles anses denna sats gälla angående Landtmän och Handtverkare i Småstäderna. Det lilla lånbiträde, Författaren här föreslår, har mycken likhet med undsättnings-spannmålen, som Författaren synes ogilla. *Productionen*, Landets enda sanna välstånds-källa, upphjelpes lika lätt genom den ena som den andra åtgården, och en bonde på $\frac{1}{8}$ delens Hemman, som skuldsätter sig för 200 R:dr, dem han olyckligt nog, men sannt, anser som till skänks, är i samma författning med den, som undfar några tunnor undsättnings-spannmål. Författaren säger, att denna anstalt skulle haden förmån, att *en missväxt icke skulle kosta Statsverket något*. Men om nu de skuldsatte icke skulle kunna betala sin skuld, så — går det här alldeles, som med undsättnings-spannmålen, antingen måste Staten efterskänka eller går Egendomen under klubbar. Detta gäller Landtmannen; hvad Stadsboen angår, så har han ju redan utvägen öp-

pen i Disconterna. Att dessas fonder böra ökas, åtminstone så, att de lån, Discont-Directionerna anse sig böra bevilja, kunna utfås på mindre tid än 5 à 6 veckor, tyckes vara alldeles gifvet, helst de lånesökande i allmänhet först i sista stunden begagna denna tillflykt. Men allt detta är en enskilt mans enskilda tanka, och kan alltför gerna vara oriktig. Artikel-författaren tyckes vara en upplyst och nitisk patriot, och hans förslag torde väl förtjena att af Rikets nu församlade Ständer granskas.

Oeconomisk Lagstiftning.

Under det Danmark belägger ett lisp. Ben med 2 Riksbancodalers utförsel-tull, projecterar Sveriges Bevillnings-Utskott 4 sk. Svenskt B:co. Danska Regeringen är, sedan äldre tider tillbaka, känd för god Stats-oekonom, och har vidtagit en mängd goda hushålls-författningar, oaktadt den haft hvarken Stats-, Bevillnings- eller allmänt Besvärs- och Oeconomie-Utskott att rådgöra med (och kanske just därför). Det är allmänt känt, att ben utgöra ett ypperligt gödningsämne, och man påstår, att flere köpmän i Sverige de sednare åren förtjenat ansevärt på denna varas export till England, som köper så mycket som finns. Man har länge ansett för afgjort, att Sveriges boskapsskötsel borde uppdrivas; man klagat allmänt öfver brist på gödnings-ämnen, och likväl går man in på att exportera det kraftigaste. I mångfaldiga år har Sverige till England utskieppat stångjern, för att derifrån återköpa eldstål och synålar m. m., nu börjar man också på att exportera våra gödnings-ämnen, under det våra egna åkrar ligga utmagrade; är det meningen, att vi skola importera såd också från England?

Kongl. Sundhets-Collegium. Regium Collegium Sanitatis. Collegium Medicum, olim.

(Med underlydande hemman och lägenheter.)

(Fortsättning.)

Collegium hade utarbetat et jemnkning-förslag till en ny Medicinal-taxa. Denna

jemnkning behagade icke Apothekare-Societeten, och deruti hade Societeten rätt. Men Societeten lär icke hafva rätt uti, att låta detta obehag, detta ogillande framskina — ty Collegium Sanitatis tog humeur. I sin vrede anmälte då Sundhets-Collegium hos Kongl. Maj:t, hurusom Apothekersyrket här i Sverige ännu vore limiteradt inom för trånga gränser; hurusom Europas mest cultiverade länder, Frankrike och England, ågde *Apothekersyrket fritt* — hvarjemte Collegium hemställde, huruvida Kongl. Maj:t skulle finna för godt, att bevilja äfven Svenska Allmänheten denna förmon, i hvilken händelse Collegium ville afgifva underdånigt förslag angående sattet. Kongl. Maj:t hann, som sagt är, icke besvara remissen; Apothekarne förlikade sig med Collegium, antogo taxan — och allt var glömdt. Några år derefter söktes ett enda enskilt Apotheks-privilegium, och Collegium kröp deremot på händer och fötter. Så skipar Sundhets-Collegium rättvisan; Figaro får den örfil, som var ämnad åt Cherubin. Utgifvarens mening är ingalunda, att främtaga Herrar Ledamöter af Kongl. Sundhets-Collegium den reputation, som skicklige Läkare och hederlige män, den åra, dem tillkommer; blott att visa, huru Sundhets-Collegium *in corpore*, saknar administrativ förmåga. Detta lärer och gälla om artistiska Collegier i allmänhet. Utg. är visst ingen anhängare af Stats-Secreteraren Danckwardt i allmänhet; men, sanningen trogen, gör han Herr Stats-Secreteraren all rättvisa i och för dess bemödanden, att förenkla Collegiernas göromål och, så vidt ske kan, ifrån dem abalienera — *allt hvad tas kan*. Man förrespeglar den respective Allmänheten vådan af bureau-styrelser — men visar icke t. ex. Baron Åkerhjelm, både som Tull-Directeur och Directeur för fångelserna och arbetshusen i Riket, alldeles motsatser? Visserligen är det en *conditio sine qua non*, att Bureau-chefen måste vara en bra karl; men det är väl, i Guds namn, icke omöjligt, att finna dem äfven i Sverige. Vore Per Afzelius 20 år yngre, eller Carl Johan Ekström och Carl August Thelning 10 år äldre, så hade medicinska angelägenheterna

i Sverige genast sin man som Bureau-chef. Hvad som ej är, kan väl bli, och man må åtminstone få ha den glädjen att hoppas.

(Fortsättning.)

Brukspatron Owen.

I Stånden har, under loppet af desse dagar, discuterats det Utskotts-betänkande, som blifvit en följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående afskrifning af de 52,000 R:dr, Herr Owen är skyldig till Staten. Utskottet hade afstyrkt ifrågavarande afskrifning, men hemställt, att Herr Owen icke måtte presseras med ifrågavarande inbetalning och dessutom erhålla en årlig pension af 2000 R:dr, för att vara försäkrad om en sorgfri ålderdom.

(Fortsättning.)

Ax, plockade på Ridrarhuset.

andra Axet.

Gårdagens plenum på Ridrarhuset var utmärkt af den besynnerlighet, att Herrar Hjerta och Anckarsvård beskylldes — åtminstone indirecte — för ultraroyalism. Den djerfve, som vågade en sådan beskyllning, var också en man, som, sedan flere Riksdagar, är känd för egna tankegångar och genialiska slutfötjder, som oftest har rätt och högst sällan, *alldeles orätt*, Professor Munck af Rosenschjöld. Herr Hjerta hade nemligen föreslagit, att uppskjuta Statsregleringen, tills myntfrågorna vore afgjorda; och denna motion vållade en liflig discussion. Ut i Herr Hjertas motion var inryckt den clausul "Konungens sanction," och om denna debatterades. Man påstod nemligen, att Konungens sanction icke var absolut nödvändig till mynt-bestämningen, och då Herrar Hjerta och Anckarsvård förfäktade motsatsen, yttrade Herr Munck af Rosenschjöld, att *i ett visst land funnos personer, som äro mera måne om bibehållandet af Konungens prerogativer, än Konungen sjelf* — och desse personer kallas *ultraroyalister*.

(Fortsättning.)

Stockholm.

Som redan i denna tidning är nämndt, öppnades Theaterns representationer med *Optimisten*, som också lär verkat på publiken, emedan den temligen mangrant förtfarit att biva Spectaklerne. *Hittebarnet och mördaren*, der en *stum* återfår sitt målföre och *den döfve*, som också till slut återfår sin *hörsel* — kunna ock anses som allegorier. Skall Theatern återfå sitt *mål* och sin *hörsel* — eller skall publiken begagna sina förmögenheter? Den *okände Sonen* hade blifvit yngre; Herr Torslow uppträdde i denna roll. Man har förebrått Herr Lindman, att han tagit denna roll för starkt, och man har ej haft orätt deruti. Nu långtade man att få se, huru Herr Torslow kulle taga den — och se, han tog den *också* för starkt. Då tvenne så skicklige Acteurer icke uppfyllt publikens väntan, torde man kanske komma till det resultat, att rollen är ganska svår och otacksam. Så tror ock Utgifvaren. Med särdeles nöje såg dock Utg. Herr Torslow i 4:de Acten, då han upptäcker sig för sin far. Herr Torslows spel var här ett verkligt crescendo, och uppenbarade den store konstnärn. Mindre lyckad var Herr Lindman som Prest; det var ej heller så lätt att lyckas efter så utmärkta Artister, Widerberg, Hjortsberg och Åbergsson, som förut gifvit denna roll. Utg., som alltför väl vet att värdera Herr Lindmans talang, hoppas, att han icke misstycker denna anmärkning.

I denna vecka lär Tankrede komma att gifvas. Så vidt Utg. af en repetition kunnat inhämta, är musiken vacker, ehuru väl bullersam — men sådan är ock tiden, och det är ju en stor förtjenst, att kunna lämpa sig efter sin tid. En ny pjes gafs i går, om hvilken ett par ord skall sägas i Axplockaren nästa Fredag.

På 40 Numror af denna Tidning, som, under det återstående af året, utgifves Tisdagar och Fredagar, prenumreras med 3 R:dr B:co i Östergrenska Bokhandeln vid Stora Nygatan.

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Fredagen den 11 Sept. 1829.

Ax, plockade på Riddarhuset.

2:dra Axet.

(Forts. och slut.)

Ibland den mängd beskyllningar, som gjorts Hrr Hjerta och Anckarsvård, har man dock aldrig hört dem anklagas för *Kungliga*, ån mindre för *Öfverkungliga* tänkesätt, och det fattas nu blott, att, i ett annat plenum, Herrar Horn och Rosenqvist af Åkershult få samma klick på sig, så står vår opposition på klena fötter. Märkvärdigt är det visserligen, att Herrar Anckarsvård och Hjerta, som beständigt arbetat på att förskaffa Ständerna all möjlig makt på Regeringens bekostnad, i denna fråga yrkat på ett prerogativ för Konungen, som Han sjelf beståmt förklarar icke tillkomma sig. Hvarifrån denna besynnerlighet kom, är icke så lätt gissadt. *Les extrêmes se touchent*, och efter desse Herrar icke kunna vara medelmåttige, är det högst fågande, att de omfattat den lojala idéen; ty man kan tryggt hoppas, att de lättare och snarare återkomma från sin öfverdrift i denna väg, ån från öfverdrift i opposition.

Brukspatron Owen.

(Forts. och slut.)

Den pension, Utskottet föreslagit för Herr Owen, är visserligen ett bevis på aktning och välvilja för denne så högt förtjente man; men nog borde väl Herr Owen ha rätt att vänta sig ett bättre resultat af sina förtjenster. Vore Herr Owen en gammal och skuldfri man, så vore visserligen ifrågavarande pension ganska

tillräcklig och hederlig; men nu, då Herr Owen är i full vigeur, oupphörligt sysselsatt med sitt yrkes fullkommande, då han är skuldsatt till betydligt belopp — (och NB. icke sjelf vållat sin förlågenhet, utan genom ofantliga förluster och beständigt fortsatta dyrbara rön iråkat den), nu torde det vara mera ändamålsenligt af Ständerna, att visa honom sin erkänsla på det sätt han begårt, ån efter eget godtfinnande. Om Riksens Ständer bevilja Herr Owen den afskrifning, hvarom han anhållit, så vinnes det stora ändamål, att Herr Owen, fri från en betydlig och tryckande skuld, med förnyad verksamhet och gladt lynne kan fortfara att gagna det land, som af hans stora skicklighet och vackra uppoffringar redan njutit så mycket, hvilket alldeles icke låter intråffa, om han blott erhåller en pension. Det är bra hårdt, att med så rastlös bemsödanden, så ihärdigt mod, så utmärkt skicklighet och så tarfligt lefnadsått — ändå icke vara bergd — och monne icke Herr Owens verkstad förtjenar att understödjas, så väl som Motala verkstad, ehuru vacker denna åfven är? Huru man på Riddarhuset bedömt Herr Owen, inhämtas af nedanstående anförande:

”Vördsamt Anförande.

Då, uti förra plenum hos Högl. Ridderkapet och Adeln, Stats-Utskottets Betänkande N:o 217, rörande afskrifning och låne-understöd för Bruks-Idkaren Owen föredrogs och återremitterades, var jag hindrad att detta mål öfvervara, och får fördenskull vördsamt anhålla, att nu få yttra mina tankar i ämnet.

Stats-Utskottet har tillräckligen uti sitt betänkande utmärkt Hr Owens skicklighet, och

huru han inom sitt yrke, med oafbruten flit under sitt 20-åriga vistande i Sverige, åstadkommit konstflitens utbredande till största gagn för landet. Detta, såsom i alla fall constateradt, behöfver icke af mig ånyo upprepas. Jag vill blott nämna, att Sverige, utom honom, troligen icke nu stått på den punkt, hvad ångmachineri-fullkomnande vidkommer, serdeles i application till Skeppsfart, hvaruti vi för närvarande, till hållighet och beqvåmlighet, kunna tåfla med hvilket land som helst, och hvarvid man ej får lemna obemärkt, att ehuru redan i så många år mönster af Hr *Owens* machinerier kunnat tagas, och fastån han icke ågt uteslutande privilegium till sådanas förfärdigande, likvisst ingen ännu tilltrott sig eller lyckats att tåfla med honom uti slika arbeten. Jag anser derjemte så mycket mera nödvändigt, att en sådan man uppmuntras, som han öfvergifvit sitt eget land för ett främmande, och här låtit naturalisera sig och sin konst, samt under sina mångåriga mödor lærer haft sig ganska ringa inkomster besparade, men väl lidit motgångar och större förluster.

I betraktande här af, åfvensom att den Stat, som är njugg i beräkningen, då en ovanlig konstflit bör uppmuntras, samt derigenom afskräcker skickligheten att bosätta sig inom dess landamåren, alltid skall bli stående på en lägre punkt af den allmänna bildningen, än andra mera frisinnade, får jag härmed tillstyrka: att Fabriksidkaren *Owen* må, såsom en skyldig gård af Staten åt hans flit, uppoffringar och förluster, erhålla den projecterade afskrifningen å 52,000 R:dr B:co af sin skuld till Manufactur-Disconten.

Och som det är af stor angelägenhet, att en man, med den verksamhet honom både är tillerkänd och skall tillerkännas, åfven blir iståndsatt med sina nyttiga arbeten fortfares, får jag likaledes tillstyrka, att det af honom begärda lånet å 50,000 R:dr må genom serskilt anslag, emot de erbjudne säkerheterne, beviljas.

Hvad sist vidkommer den föreslagne pensionen, tror jag den vara för honom mindre våsendtlig, att nu under sin verksamhets-period tillerkännas. Förslaget deröfver vittnar om den

sanna liberalitet, som styrdt Stats-Utskottets Ledamöter, då frågan varit att belöna förtjensten; men för min del tror jag detta beneficium ännu icke vara så af behofvet påkalladt, om det nemligen vinnes, som i Hr *Zethelii* motion blifvit föreslaget och jag här ofvan tillstyrkt.

Det har i discussionen hos oss öfver ämnet blifvit omnämndt, såsom icke ovanligt, en sådan pensionering, och att Fulltons enka och barn erhållit en dylik af Amerikanska Staterne. Det är sannt, och jag får blott härvid tillägga, att utom denna faveur, så har Fullton sjelf i lifstiden njutit stora bidrag af Staterne, hvilka, att beräkna efter vårt mynt, skulle låta nästan otroligt. Hr *Baird*, som i Petersburg har Ångmachins-Fabriken, erhöi 10 års privilegium derå, samt dessutom 100,000 Rubel af Kejsaren uti ren skänk, då första Ångfartyget utlöpte. Dessutom har till honom blifvit doneradt betydligt med jord för sina Fabriksanläggningar. Efter de under rättelser jag har, skall Hr *Baird* anses åga millioner. Jag anhåller vördsamt om remiss af detta mitt anförande.

Carl Wilhelm Ugglas.

Götha Canal.

Ett oroande rykte har länge berättat, att Götha Canal skall vara sönder. Man påstår att, under loppet af hela Augusti månad, inga farkoster kunuat passera emellan Venern och Vettertern, utan att en stor mängd lastade Fartyg skola nödgats ligga stilla. Kan detta vara möjligt? Man säger, att det icke är någon sluss eller dylikt, som naturligtvis ofta kan gå sönder, utan sjelfva Canalväggen. För den, som sett med hvad omsorg Canalen gräfts och som hört huru som Canalen kommer att trotsa sekklerna, är detta alldeles obegripligt. Önskligt vore, att vederbörande upplyste härom, på det icke ryktet, som allt förstorar, måtte menligt inverka på Ständerna, vid bestämmande af Canalens apanage.

Garnisons-Sjukhuset.

Tidningen Axplockaren har, under rubrik: *Entreprenad-Auction, publika Byggnader*, framställt det *sednaste factum* på Herr Professor Gjörvells och Herr Byggmästaren Årsells sätt att behandla Garnisons-Sjukhuset. Sedermera har Stats-Utskottet till Rikens Ständer öfverlemnadt ett *Utlåtande, i anledning af verkställd granskning utaf de till Allmänna Garnisons-Sjukhusbyggnaden anslagna medels förvaltning*. Detta utlåtande innehåller så märkvärdiga upplysningar, att det väl förtjenar blifva allmänt bekant. Då emellertid utrymmet af en liten Tidning icke tillåter dess införande in extenso, vill Utg. försöka att deraf gifva en resumé. Af Utskottets utlåtande ser man huru *res parvæ crescent*. Carolinska Institutet och Garnisons-Sjukhuset förete ett verkligt crescendo, och det i högsta scala. Åren 1809 och 1810 hade Ständerna *anslagit 3000 R:dr, till inrättande af ett Institut för sådana ynglingars danande uti Läkare-vetenskapen, hvilka ej hade råd och lägenhet att begagna sig af den Academiska undervisningen *)*, samt derjemte en summa af 1,825 R:dr, för att med detta Institut förerna ett Garnisons-Sjukhus eller Lazarett. Så lyda instiktelseorden, och utaf desse 4,825 R:dr har nu blifvit den horribla summan af 50,000 R:dr, hvilka dock ej räcka till. Men det är egentligen vid sjelfva byggnaden, som Stats-Utskottet uppehållit sig, och i sanning måste man icke förvånas öfver hvad man här hör och ser. Anmärkningarne äro så många och så betänk-

*) Böra sådana ynglingar danas uti Läkare-vetenskapen, som ej hafva råd och lägenhet att begagna sig af den Academiska undervisningen? Utg. tror det ej, och har stort stöd för denna sin öfvertygelse af Sundhets-Collegii rastlösa bemödanden att *jaga efter fuskare*. Utg. påminner sig alltförväl flere händelser, som bestyrka detta. Han minnes, huru Chirurger, som under krig begagnats till högre Läkare-poster, efter hemkomsten förbjudits att praktisera; och nu har Collegium föreslagit ett Institut för dem, som ej kunna vistas vid Academien. Men detta Institut skulle fullkomligt bilda dem till Läkare. Huru falskt detta är, har Författaren till den i N:o 5 af Axplockaren omnämnde boken grundligen bevisat, och ändå åskädligare blir detta påstående, om man vet, i hvad tillstånd Carolinska Institutet för närvarande befinner sig, och som skall bli ämne för en serskilt artikel i denna Tidning.

liga, att det är svårt att concentrera dem, och att hoppa öfver någon. Carolinska Institutet hade till 1825 års Riksdag erhållit 96,518 R:dr, till inköp af Hus och deras iståndsättande, och angående Garnisons-Sjukhusets tillstånd vid samma Riksdag lyder §. i Stats-Utskottets utlåtande så här:

§. 5.

”Vid senaste Riksdagen uppgafs kostnaden, för fullbordandet af Garnisons-Sjukhusbyggnaden efter den fastsållda planen, till 150,000 R:dr Bco; och hafva hårtill utgått för åren 1825 till och med 1828 . . . . . 154,980:44. 11. oberåknadt behållningarne från

år 1822 . . . . . 14,551:58. 2.

eller R:dr Bco 149,552:55. 1.

Då man härifrån afdrager hvad som för försålda materialier och instrumentalier influtit . . . . . 4,075:58.4. och material-be-

hållningen till år 1829 . . . . . 2,507:40.6.

6,385:50. 10.

har det sedan senaste Riksdagen verkställda byggnadsarbetet medtagit en summa af . . . . . R:dr 143,149: 4. 3.

Om nu hårtill lägges, dels hvad Stats-Utskottet vid senaste Riksdagen uppgaf Sjukhusbyggnaden dittills hafva kostat 112,068:46. 4. samt dels den af K. M:t uti

Dess Nåd. Proposition omnämnde, för byggnadens fullbordande ännu erforderliga

Summa . . . . . 120,000. — —

så uppkommer ett kostnadsbelopp af . . . . . 375,218: 2. 7.

i stället för 150,000 à 160,000 R:dr, för hvilken summa Byggnaden, enligt samme Architects yttrande, som år 1816 upprättade den, under dess ledning sedermera äfven följda planen, skulle kunna uppföras.”

Vidare säger Stats-Utskottet:

§. 4.

"Utom ofvannämnde omständighet eller bibehållandet af den vidsträcktare arbetsplanen, har Utskottet trots sig finna en våsendlig orsak till byggnadsarbetets både långsamhet och dyrhet deruti, att Committerade låtit verkställa arbetena genom underhand afslutade öfverenskommelser, någon gång utan auction, och när auction blifvit hållen, hvarvid anbud icke blifvit gjorde, utan att försöka den andra auctionen, samt att de, utaf den Committerade bitrådande Architecten upprättade, åtskilliga byggnadsförslag ej undergått ÖfverIntendents Embetets granskning, utan endast uppvisats för Committerade."

Denna Utskottets tanka bestyrkes med fyra serskilda uppgifna facta. Ytterligare fortfar Utskottet:

§. 8.

"I afseende åter på sjelfva förvaltningen, har Utskottet, på grund dels af hvad redan blifvit anfördt och dels af hvad Utskottet genom handlingarnes granskning närmare erfarit, trots sig åga fog att anmärka:

1:o Att de förslag, hvar på verkställighetsåtgärder blifvit grundade samt byggnadsarbeten åt enskilt upplåtits, i allmänhet saknat den fullständighet, som i dylika fall är både föreskrifven och af klok hushållning påkallad; hvar på såsom exempel må anföras de 2:ne förut omnämnda af Architecten, Professor Gjörvell, under den 15 Juni 1827, upprättade och utan anmärkning lemnade förslag, af hvilka det ena, afseende inredningen af vestra flygeln och uppgående till 19,543 R:dr 16 sk., upptager en rund summa af 1500 R:dr för extra utgifter, transporter, Jernkiillar i badspiseln, vattenrännor, tillsyn m. m.; och det andra på utvändiga afrappningen, uppgående till en summa af 9,892 R:dr 20 sk., likaledes i en summa af 1,600 R:dr utför kostnaden för diverse ställningar, transporter, extra utgifter, målning af 12 blindfönster, tillsyn m. m.

2:o Att ÖfverIntendents Embetet, till hvars granskning Nybyggnads- och Reparationsförslag för Kronans hus i allmänhet inlemnas,

blifvit förbigånget, utom vid det ofvananföda ena tillfället 1823, då anmärkning mot förslaget och af ÖfverIntendents-Embetet gjordes. Hvar till ännu kommer,

(Fortsättning.)

Stockholm.

Förledne Måndag uppfördes för första gången *Diplomaten*, Comedie i 2 Acter af Scribe och Delavigne. Pjesen saknar allt, som kan tilldraga den större publikens tycke: eldsvådor, batailler, mord, röfverier och allt, med ett ord, som kallas Theatereffect — också blef den högst kallt emottagen, och lär ej bibehålla sig på repertoiren. Efter Utgifvarens omdöme är det en fin och god Comedie, som ganska angenämt contrasterar med *Antonia*, *Therese*, *Osynliga Bröderne*, *Blykammarne* o. s. v. Idéen af pjesen är att förlöjliga den Diplomatiska slugheten, och att visa, huru ofta slumpen sätter ett dumhufvud i tillfälle, att äfven af *förståndigt folk* anses för qvick. Pjesen förlöjnar verkligen att ses af hvar och en, som sätter värde på intrig och dialog. Den utnötta qvickheten om violspelningen borde väl varit borta, den skämmer bort en vacker dialog. Hr Torslow, som hade hufvudrollen, spelte, efter vanligheten, ganska väl, äfvensom de öfrige rollerna gäfvos oklanderligt. Herr Hjortsberg var en sann sin Minister.

Efteråt gafs *Ondsinta Hustrun*, der man åter hade tillfälle att få se Fru Lindströms vackra spel.

För inträffad sjukdom är representationen af *Tankred* åter uppskjuten.

På 40 Numror af denna Tidning, som, under det återstående af året, utgifves Tisdagar och Fredagar, prenumereras med 3 R:dr B:co i Östergrenska Bokhandeln vid Stora Nygatan.

A X P L O C K A R E N.

STOCKHOLM, Tisdagen den 15 Sept. 1829.

Garnisons-Sjukhuset.

(Forts. och slut.)

5:o "Att de, af Committerade uppgjorda och Kongl. Maj:ts Nådiga proposition om ytterligare anslag af 120,000 R:dr till Garnisons-Sjukhusbyggnadens fullbordande, åtföljande så kallade *ungefärliga förslag*, uppgående till 116,315 R:dr 21 sk. 4 rst., befunnits så summariskt affattade, att Utskottet, till följd af ofvan åberopade R. Str:s underd. skrifvelse den 29 Nov. 1825, funnit sig i nödvändighet, att genom redan den 18 Maj d. å. aflåten skrifvelse till Hr Hof-Canzleren anmäla detta förhållande; och är Utskottet, innan fullständiga och af Öfver-Intendents-Embete granskade förslag blifvit det samma meddelde, icke i tillfälle att till R. Str: afgifva utlåtande öfver berörde åskade ytterligare anslag.

I afseende på beskaffenheten af dessa förslag må anföras följande:

att i förslaget öfver det återstående yttre arbetet 4,550 R:dr finnas uppförde under rubrik: för tillsyn, transporter, planering och extra utgifter;

att 4,384 R:dr blifvit beräknade för en apparail af sprängd och grofhuggen sten, utan uppgifven grund för en sådan beräkning;

att 4,967 R:dr 8 sk. i förslaget öfver inredningen upptagas för tillsyn, arfvoden, 1 slagur, 1 jernkittel, 1 värmugn, några möbler, rengöring i rummen, extra utgifter och erforderliga transporter, samt att 10,664 R:dr 16 sk. uppförts för oljefärgsmålning på väggarne i sjukhussalar samt smärre rum, corridorer och förestugor, beräknade efter 31,993 kvadratalnar à

16 sk., då likväl, enligt erhållen uppgift från Öfver-Intendents-Embete, invändig oljefärgsmålning i Kronans publika byggnader härstädes blifvit för innevarande år betingad till 10 sk. B:co kvadratalnen för dyrare färger och till 7 sk. 4 rst. B:co för sådan målning i simpla couleurer, med 5:ne strykningar i båda fallen.

Emedlertid har Utskottet ansett sig icke böra fördröja med afgifvandet af utlåtande öfver nu ifrågavarande förvaltning, såsom hörande till de Utskottet åliggande Revisions-åtgärder; — och som R. Str: torde af nu afgifna berättelse finna, att den omtänka och det nit, som Kongl. Maj:t, uti Dess Nåd. Skrifvelse af d. 19 Nov. 1816, då byggnads-arbetet beslöts, yttrade sig förvänta af de Committerade, åt hvilka verkställigheten uppdrogs, icke blifvit motsvarade, och hvilket faller Committerade sjelfve eller den Architect, som blifvit tillförordnad att arbetet utföra, till last; så torde R. Str: anse lämpligt, att *uti underd. Skrifvelse för Kongl. Maj:t anmäla de anmärkte förhållanderne vid förvaltningen af de till Garnisons-Sjukhusbyggnaden anviste medel, till den påföljd Kongl. Maj:t pröfvar nödig.*

Den 28 Julii 1829."

Hvad säger nu läsaren här om? Är det på sådant sätt man motsvarar sin pligt som Medborgare, och Konungens förtröende? Tror nu icke läsaren, att en enda redlig och duktig man hade på helt annat sätt betedt sig? Jo visserligen — och se der åter ett skäl för bureaustyrelsen. — Hemligheten är ju helt enkel: uti en Committé, der flere äro, *skyller* hvar på ann och *litar* hvar på ann; en chef, med full och ensam myndighet, har ingen att *skyl-*